

Az oktatásügy most is nagy figyelemmel kíséri, mi történik a színházak és az oktatási intézmények között, de általában közvetlenül semmit nem támogat!

A kezdetek óta folyik az oktatásügy és a kultúra egymásra mutogatása. S a fájdalmas az, hogy mindkettőnek igaza van – mindig attól függően, hogy tesszük fel a kérdést. De az erősen piacfüggő francia színházi világban állja-e a sarat a gyermekszínház?

Franciaország a többi európai országhoz képest jól áll gyermekszínház területén, s leginkább kisgyerekeknek létrehozott produkciók terén, de – mert hogy a gyerekkorúak még csak potenciális szavazók – szüntelenül szenvedünk az anyagi elismertség hiányától.

Egyre nehezebb gyermekprodukciókra támogatást kapni. Egy gyermekprodukció soha nem adható el 3500 eurónál többért, s gyakran csak 1000 euróért. Nem gyermekszínházi produkcióknál az előadások ára 3500 eurónál kezdődik, s 15 ezerig is elmehet. A jegyek ára sem mérhető össze: a gyermekelőadás belépőjegye átlag 3 euro, a felnőtt előadásoké pedig 12 euro. Mivel a színházak költségvetése egyre csökken, erős kísértést éreznek a színházigazgatók arra nézve, hogy a gyermekszínházi produkciókat hagyják ki a programból. A helyzet nem valami fényes, de elkeseredésre sem ad okot.

A gyermekszínház a színészekről is másfajta művészi és emberi erőfeszítéseket követel. A kisgyermek még nem sajátította el a helyes színházi viselkedés módját, s néha nagyon meglepően képes reagálni. Te milyenek látod a gyermekközönséget?

Fontosnak tartom még egyszer elmondani, hogy szerintem a gyerekek teljes jogú nézők. Talán néha nagyobbak is az elvárásaik, mint a felnőtteknek. Ha unatkoznak, nagyon gyorsan kimutatják. De a gyerekek kezdik megtanulni, hogyan kell figyelmes és kritikus nézővé válni. A múltkor egy fiú kijött az egyik táncelőadásról, ami nem tetszett neki. „Most már tudom, hogy miért megyek majd el egyes előadásokra, és másokra miért nem.” Szerintem ő mindent megértett.

Franciaországban néhány éve a színházi nevelésben nagy hangsúlyt helyeznek a „nézők iskolájára”, amely a színházi viselkedés normáit, a figyelő és aktív nézői magatartást tanította. Belgiumban arra jöttek rá, hogy a színházi előadás kulcsát kell a gyerekek kezébe adni. Ugyanakkor a „túlpedagógizálás” is helytelen. Egy helyen azt írja Joel Simon: „Könyörgöm, hagyjuk a gyereket, hadd fedezze fel maga az élő színházi előadás teremtette érzelmeket!”

Igen, a színház tiszta örömet szerezhet a gyerek számára. Lehet a gyerek is aktív néző, de segíteni kell, hogy megnyíljanak számára az előadás kapui. A mi feladatunk, hogy magas művészi színvonalú előadásokat ajánljunk neki, s legalább annyira készítsük fel egy előadásra, hogy néhány nappal előtte kezébe kerüljön a programfüzet, s megtudja, mit fog látni. Kötelességünk, hogy jó körülmények közt fogadjuk: számozott helyekre ültetjük őket 8 éves kortól, már óvodás kortól belépőjegyet kapnak. Minden előadás után találkozót ajánlunk a művészekkel. Ez szerintem mind egy-egy fontos lépés afelé, hogy a gyerekből kritikus néző váljon, s teljes jogú állampolgár, vagyis olyan ember, aki képes önállóan mérlegelni és dönteni.

Esettanulmány: a legnagyobb lengyel színházi nevelési csoport

Cziboly Ádám

2003. júliusában két hetet tölthettem el a Wybrzezak Egyesületnél, Lengyelország legnagyobb színházi nevelési csoportjánál.⁶ A Wybrzezak Egyesület Gdanskban működik 1996 óta. A látogatás célja a kapcsolatépítésen túl az volt, hogy működés közben lássam a szervezetet, és ezáltal minél több információt és tapasztalatot szerezzek arról, jelenleg Lengyelországban hol tart a színházi nevelés.

⁶ A Soros Alapítvány jóvoltából. A „Looking Inside” program bárki számára megpályázható lehetőség volt, a program keretében kelet-közép-európai kulturális menedzserek látogathattak el a régióon belül a hasonló területen dolgozó szervezetekhez, hogy közös munka során belülről, működés közben ismerjék meg a társszervezetet. A látogatás során a Káva Kulturális Műhelyt képviseltem.

A beszámoló során próbáltam olyan objektíven leírni a látottakat, amennyire lehetett, de ennek ellenére helyenként nem tudtam kikerülni a saját véleményem megfogalmazását.

A Wybrzezak története

A Wybrzezak 1996-ban indult, a gdanski Állami Színház tagozataként. A név szójáték: az Állami Színházat Wybrzeze-nek hívják, ami „tengerpartit” jelent. Az -ak végződés lengyel kicsinyítőképző, a „zak” pedig diákokat jelent, tehát a Wybrzezak egyszerre jelent „kis Wybrzeze-t” és „tengerparti diákokat”.

A szervezet létrejött a 35 éves Adam Rusilowski nevéhez fűződik, aki mára nemzetközi szinten elismert szakemberré vált. Ma ő a gdanski tanárképző főiskolán a drámapedagógiai posztgraduális képzés vezetője (az egyetlen ilyen képzés Lengyelországban), a Wybrzezak kuratóriumának elnöke, az Odessey of the Mind⁷ nemzetközi koordinátora, valamint számos nemzetközi kulturális alapítvány (pl. Soros) szakértője.

Egyetemista korában angol nyelvtudásának köszönhetően sokat tudott utazni. (A rendszerváltozás előtt Lengyelországban is – épp úgy, mint nálunk – sokat ért a perfekt angol tudás. Adam rengeteg magánórát vállalt, „kézről kézre” adták, az önkormányzat még ma is őt keresi, ha nagyobb híresség érkezik a városba. Tolmácsolt már pl. idősebb George Bushnak, amikor még elnökként látogatott Gdanskba.) Angliai útjai során talált rá a drámapedagógiára, kisebb angol nyelvű magánkönyvtárat gyűjtött össze, volt alkalma dolgozni Dorothy Heathcote-tal is. Első megbízását a színházról 1995-ben kapta, amikor egy brit rendező a Peter Pant vitte színre, és felkérték, hogy tolmácsoljon a rendező és a gyerekszereplők között. Később ő vált felelőssé a darabban szereplő gyerekek összefogásáért, ami hatalmas munka volt, ugyanis a közel kétszáz statiszta több mint fele gyerek volt. A produkció után a színház igazgatónöje alkalmazni akarta, és megkérdezte, mivel foglalkozna szívesen. Adam azt válaszolta, elindítana egy nevelési tagozatot az Állami Színházon belül. Az igazgatónőtől szabad kezet kapott, valamint egy asztalt és egy régi telefont. Így indult a Wybrzezak.

A legelső kísérleti program témája az emberi jogok volt: a programban kb. tíz fiatal vett részt, akik improvizációval dolgoztak fel különböző problémákat (pl. hajléktalan embert nem engednek fel a villamosra, anya elolvassa a lánya naplóját stb.), és a nézők szabadon alakíthatták a történetet. Az évek során számos technikát kipróbáltak (improvizáció, közös előadáskészítés, DIE, fórum-színház stb.) a lehető legkülönbözőbb problémák körüljárásában (erőszak, elvált szülők, túlsúlyosság, alkoholizmus vagy akár a „csupán” színházelemző céllal létrejött Rómeó és Júlia), vagyis a saját útjukat járva, rengeteget kísérletezve jutottak el oda, ahol ma tartanak.

Érdemes megemlíteni néhány érdekesebb kísérleti programot. 1997-ben egy két hetes táborban találkoztak egymással olyan német gyerekek, akiknek a nagypjuk náci tiszt volt, olyan lengyel gyerekek, akiknek a nagypjuk áldozat volt, és olyan amerikai gyerekek, akik erről mit sem tudtak. A két hét alatt dramatikus eszközökkel próbálták feldolgozni azt az „örökséget”, amit tudatosan vagy tudattalanul a nagypapa hagyott rájuk. Egy másik program során olyan gyerekeket próbáltak megszólítani, akiket a társadalom nagy része már „elveszetteknek” tart, akik bandákba verődve járták az utcákat; őket egy speciális küzdősport ingyenes oktatásával sikerült behozni először az utcáról a színházba, majd a dramatikus tevékenységek felé.

2002-ig a Wybrzezak az Állami Színház tagozataként működött. A színház egyetlen főt (Adam Rusilowskit) alkalmazott főállásban, jelképes összegért, valamint biztosította a játék- és próbahelyet, és egy kicsi irodát. Minden egyéb költséget a Wybrzezak önálló bevételei fedeztek (jegyek, támogatások). A Wybrzezak bevételei a színházhoz folytak be, és gyakran ott el is akadtak. Voltak olyan hónapok, amikor a Wybrzezak több előadást tartott, mint a nagyszínház. Ennek ellenére amikor a nagyszínház anyagi gondokkal küzdött, eladta a Wybrzezak épületét.

Így váltak 2002-ben egyesületté, szinte teljesen függetlenné a nagyszínházról. A színház félállásban továbbra is alkalmazza Adamot, valamint kapnak két kicsi irodát, de várhatóan ez is meg fog szünni. Jelenleg a gdanski cserkészektől⁸ bérlik a belvárosi, eddig kihasználatlan színháztermet – magas összegért. Az önkormányzat már ígéretet tett nekik arra, hogy használatukba bocsát egy üresen álló házat.

⁷ Az Odessey of the Mind egy Amerikából elindult kreativitásfejlesztő program, amelyben a csapatok felmenő rendszerben versenyeznek. A verseny során különböző improvizációs és technikai feladatokat kell megoldaniuk minél kreatívabb módon.

⁸ Lengyelország az egyetlen a keleti blokkban, ahol a cserkészek minden ideológiát túlélnek. A szocializmus alatt annyi szülő döntött úgy, hogy nem adja úttörőnek gyermekét, hogy végül megmaradt a cserkészlet, sőt cserkésznek állni volt kötelező. A rendszerváltás után a cserkészlet még mindig virágzik.

Szakmai program

A Wybrzezak tevékenysége szerteágazóbb, mint a magyar színházi nevelési társulatoké. Mivel egész Gdansk számára szolgáltatnak (600.000 fő), évente többszáz programjuk van, amely Gdansk szinte valamennyi gyerekéhez és fiataljához eljut. Ennek a fajta működésnek vannak előnyei és hátrányai, mint azt látni fogjuk. Az előnye az, hogy mind többen és többen csatlakoznak az egyesület hosszú távú programjaihoz: a Wybrzezak körül mára mintegy 500 fős aktív „gyereksereg” gyűlt. A hátránya az, hogy a programok nagy száma szakmailag néha kontrollálhatatlanná válik, ez pedig a minőség rovására mehet. Öt különböző projekt fut párhuzamosan, ezek a következők:

1. Prevenció
2. Tudásközpont
3. Színház az iskolában
4. Esti előadások
5. Műhelyek

Tekintsük át ezeket részletesen!

Prevenció. Ez a tevékenység áll a legközelebb a magyar színházi nevelési társulatok által alkalmazott modellhez, de sokban különbözik is attól. Egy foglalkozáson egy iskola egész évfolyama vesz részt, vagyis 150-200 gyerek van egyszerre a teremben. A gyerekek először egy kb. egy órás színházi előadást látnak, amit egy Boal technikákra alapozó fórum színházi feldolgozás követ. Ebben a szakaszban a gyerekeknek a színészek segítségével lehetőségük nyílik arra, hogy megváltoztassák egy-egy jelenet kimenetelét, esetleg új szereplőt hozzanak a képbe. Ez a szakasz körülbelül fél óráig tart, végül a programvezető a tanulságok levonásával zárja le a délelőttöt, valamint felhívja a gyerekek figyelmét arra, hogy csatlakozhatnak az egyesülethez.

A projekt azért viseli a prevenció nevet, mert jelenleg egy alkoholizmust megelőző foglalkozássorozat fut ebben a formában. Ezen a foglalkozáson ebben az évadban részt vett Gdansk valamennyi középiskolájának első és második évfolyama, a helyi önkormányzat támogatásával. A színházi előadást („Taking the elevator down” – „Lemenni a lifttel”) egy egyetemi hallgató írta, és egy fiatal párról szól, akik egyre inkább elvesztik barátaikat az alkoholizmus csúszdáján mélyebbre és mélyebbre jutva.⁹ A jövőben a mozgássérültek befogadásáról terveznek egy hasonló foglalkozást.

Feltettem én is azt a kérdést, ami már nyilván megfordult az olvasó fejében: miért gondolják azt, hogy egy fél órás fórum színházi blokk, amiben csak a közönség 4-5 tagja tud aktív cselekvőként részt venni, többet ad egy színházi előadás megtekintésénél. Adam Rusilowski szerint már az is elég erővel bír, ha a gyerekek pozitív modellt látnak. Kérdőíves kutatással igazolták¹⁰, hogy a programon részt vevő gyerekek 100 %-a szerint művészileg értékes produkciót láttak, 50 %-nak pedig mind kognitív, mind emocionális szinten megváltoztatta az alkoholról alkotott véleményét az előadás, és a jövőben az itt látottak is hatással lesznek döntéseikre. A magyar csoportok által alkalmazott angolszász TIE-módszert Lengyelországban nem ismerik. Adam Rusilowski már látott ilyen foglalkozást, de nem vezette be a szervezetbe.

Tudásközpont (Research Center). Ide tartozik a Wybrzezak valamennyi olyan tevékenysége, amely a többi szervezettel való kapcsolattartásra épül. A Wybrzezak Lengyelország legnagyobb „színház a nevelésben” szervezeteként koordinálja az ország 12 másik, dramatikus elemeket alkalmazó csoportjának munkáját. A Báthory Alapítvány (a lengyel Soros) megbízásából ezek a szervezetek évente a Wybrzezakhoz pályáznak, és ő osztja fel közöttük az ilyen programokra elkülönített keretet. Adam szerint a 13 szervezet közül ők a legnagyobbak, és egy közülük „majdnem olyan jó”, mint ők.

Ezen felül időről időre szerveznek többnapos szakmai műhelyeket mind lengyel, mind külföldi szakembereknek. 2002-ben az egyik ilyen eseményen a dráma és a média együttes használatával kísérleteztek.¹¹

Színház az iskolában. Ennek a projektnek a lényege, hogy kötelező olvasmányokat, illetve kötelező drámákat visznek színre, és azokat tanítási időben (pl. dupla magyar óra helyett) mutatják be a gyerekek-

⁹ Erről a foglalkozásról van nálam egy angol nyelvű rövidfilm, ha valakit jobban érdekelne.

¹⁰ Szakmai ártalom, de meg kell jegyezni, hogy ennek a „kutatásnak” a metodológiája sok kívánnivalót hagy maga után. Annyi történt, hogy a foglalkozások után négy kérdésre kellett válaszolniuk a gyerekeknek, pl. arra, hogy „Másként gondolkodsz-e a program hatására az alkoholról?” Az ilyen kérdés sugallja a választ, és a gyerekek nagy része iskolához köthető helyzetekben meg akar felelni. Ezt nevezik a pszichológiában „követelményjellemzőknek”, amikor is a kutatás eredménye a kutató által nyíltan sugallt elvárásból fakadó műhiba.

¹¹ Erről is van egy angol nyelvű rövidfilm.

nek. (Tudta-e az olvasó, hogy a Pál utcai fiúk Lengyelországban is kötelező olvasmány? Még egy dolog, amire büszkék lehetünk.) Ez egy „üzleti” szolgáltatás, vagyis az iskolák megveszik ezeket az előadásokat.

Esti előadások. A Wybrzezak színházterme esténként sem marad kihasználatlanul. Az önálló előadások három módon születnek: vagy az egyesület valamelyik művészeti vezetője rendez egy darabot, vagy az egy éven át tartó műhelyek (ld. később) valamelyikének eredményeként jön létre produkció, vagy a szervezethez közel álló gyerekek, fiatalok döntenek úgy, hogy elkészítenek egy előadást. A Wybrzezak hihetetlenül termékeny: az elmúlt hét évben több, mint száz előadás született meg, ami azt jelenti, hogy évente tíznél több. Ezeknek az előadásoknak a művészi értékét helyenként a Wybrzezak vezetősége is kétségbe vonja.

Ennek ellenére van valami nagyon szimpatikus ebben a rendszerben. A gyerekeknek joguk, lehetőségük van arra, hogy létrehozzák saját produkcióikat: amit ők írnak, rendeznek, játszanak, és ehhez teret, anyagi és szakmai támogatást kapnak. Maga a munkafolyamat itt többet jelent, mint a végeredmény, vagyis itt a színház valóban eszközzé válik. A megmértetés pedig élesben zajlik, ugyanis a Wybrzezak közönsége a legőszintébb közönség, nyíltan és egyértelműen kifejezik nemtetszésüket vagy rajongásukat. Ezt nekem is volt lehetőségem tapasztalni: volt olyan darab, ahol szinte üres volt a nézőtér, de láttam olyan „Száll a kakukk fészkére” feldolgozást is, ahol teltház volt, és az előadás végén több percen át tartó álló ovációt kapott a társulat.

Ezek az előadások behoztak olyan fiatalokat is a színházba, akik egyébként soha nem jöttek volna oda. Nyilván azért, hogy a barátait megnézzék, esetleg maguk is ott ragadjanak. A Wybrzezak körüli gyerekcsapat tényleg a külvárosból, a gyár- és halásztelepekről érkezett, és a színház adott értelmet szabadidejüknek. Ottlétem alatt maroknyi árvaházi fiatal készült arra, hogy saját darabjukat vigyék színre. Kérdés, hogy szabad-e színházat úgy csinálni, ha a művészi célokban kompromisszumot kell kötni, vagyis a színház valóban csak eszközzé válik más fontos célok elérésében. (Erre ki-ki maga adja meg a választ!)

Műhelyek. Ezek tulajdonképpen színjátszó körök, csak egyszerre több (8-10) fut belőlük egy éven át, és az évad végére valamilyen előadás, produkció készül el. Ezek közül bármennyire járhatnak a Wybrzezak tagok, választhatnak pl. versmondás, görög színház, jazzbalett, bábozás vagy filmkészítés között.

Összességében: olyan, mintha egy színházi nevelési csoport, egy művészeti iskola és egy ifjúsági színház lenne összegyűrve egy hatalmas szervezetbe.

Szervezeti felépítés

A szervezet felépítésében sokat épít a tagságra és az önkéntes munkára. Vezetősége egy öttagú kuratórium, amelynek elnöke Adam Rusilowski, tagjai egy tanár, egy szülő, egy a programban részt vevő fiatal és egy rendező. Kevés főállású alkalmazottjuk van. Az egyesületi lét első hat hónapjában öten álltak alkalmazásban: a szervezet vezetője (Adam), egy forrásteremtésért felelős munkatárs, egy PR-ért¹² felelős munkatárs, egy pénztáros és egy művészeti vezető. Kinntartózkodásom alatt a struktúra átszervezése folyt. A szervezet élére a kuratórium kinevezett egy ügyvezető igazgatót, aki azt a feladatot kapta, hogy pénzügyileg stabilizálja a szervezetet. (Előzőleg egy közgazdász elemezte az egyesület működését, és rávilágított arra, hogy a Wybrzezak öt projektje közül kettő tartja el a másik hármat.) Az ügyvezető igazgató néhány munkatárs elbocsátásával és újak felvételével kezdte tevékenységét, többek között elbocsátották a PR-ost és a művészeti vezetőt, helyettük felvettek egy pénzügyi vezetőt és egy önkéntes-szervezőt.

Az a gyerek vagy fiatal, aki a Wybrzezak tagjává válik, részt vehet a Wybrzezak bármely műhelyén, előadásán, valamint a nagyszínház(!) bármely előadásán, ingyen. Ez havi 5 euróba, vagy 9 órányi önkéntes munkába „kerül”. Természetesen szinte mindenki az utóbbit választja. Az önkéntes munka a lehető legkülönbözőbb lehet: a jegyszedéstől a szórólapon keresztül a díszletfestésig, ennek gyakran további közösségépítő hatása van. A Wybrzezaknak jelenleg mintegy 500 aktív tagja van. A jövőbeli tervek között szerepel egy chipkártya bevezetése, amelyen a tagok önkéntes munkával krediteket gyűjthetnek, amit aztán vagy a havi részvételi díjra fordítanak, vagy levásárolhatnak (pl. buszjegyet, telefonkártyát, üdítőt vehetnek rajta, ezeket szponzoroktól ingyen kapja az egyesület), vagy többen együtt összeállva egy új, általuk létrehozni kívánt előadás költségeire fordíthatják.

Az elmúlt hét év során a lehető legkülönbözőbb gyerekek és fiatalok fordultak meg a szervezetenél. Van közöttük mozgássérült, árva, vak, HIV-pozitív, szexuálisan kihasznált vagy illegális bevándorló. Őket azonban a közösség nem kezeli másként, ez nem csak jót, de rosszat is jelent: az egyik árvaházi fiú élete első darabja kudarc volt, a közönség nem szerette. Ő is ugyanabban a visszajelzésben részesült, mint bárki

¹² PR = public relations, közönségkapcsolatok. Ide tartozik egy szervezet valamennyi kommunikációs és arculati eleme, pl. szórólapok, plakátok.

más. A legérdekesebb történet azé az utcagyereké, aki Wybrzezakban „nőtt fel”, majd fiatal felnőttként jelentkezett a legnézettebb lengyel valóságshow-ba (ott a Bár volt az), és megnyerte. Amit az egyesülettől az évek során kapott, úgy adta vissza, hogy immár ismert „sztárként” teljesen ingyen részt vett egy éven át a szervezet alkohol-prevenációs foglalkozásaiban.

A Wybrzezak bevételei sok forrásból jönnek. A lengyel Soros Alapítvány itt is kivonul a régióból, de működésének utolsó két évében a lengyel drámapedagógiai csoportok forráselosztásával őket bízták meg. Az European Cultural Foundation (Európai Kulturális Alapítvány) több tízezer euróval támogatta őket az elmúlt években, bár ebben nyilván szerepet játszik az is, hogy Adam tagja az alapítvány tanácsadó testületének. Gdansk önkormányzata támogatja az alkohol-prevenációs foglalkozásokat. A kötelező olvasmányokból készített színházi előadásokért (ezeket nem követi semmilyen feldolgozó játék) az iskolák fizetnek. A műhelyeken való részvételt vagy tagdíjjal, vagy önkéntes munkával ellentételezik a gyerekek.

Szubjektíven

Szervezetileg a Wybrzezak a változás közepén van. Klasszikus civil problémákat él át: van egy karizmatikus vezető, aki a saját víziója alapján felépít egy hatalmas szervezetet, de a körülötte lévők nem bírják követni. Végül már túl sok teher van a vállán, ezeket delegálja, de ugyanakkor elfelejti a beosztottjait betanítani arra, amit ő évek alatt megtapasztalt, és nem szervezi meg a belső kommunikációt. Mindezek ellenére valóban csodálatra méltó, amit Adam Rusilowski véghezvitt: hét év alatt egy íróasztaltól és egy telefonvonalról indulva felépítette Gdansk egyik legmeghatározóbb civil szervezetét, amit nemzetközi szinten is méltán tekintenek modellintézménynek.

Magyarország szakmailag felkészültebb – ez volt az első benyomásom. Akik egy órás színházat és fél órás fórum színházat néznek végig, sokkal kevésbé lesznek megérintve, mint akik részt vesznek egy három órás színházi nevelési foglalkozáson. Ennek ellenére szerintem van mit tanulni a Wybrzezaktól, és van, amiben ők felkészültebbek, mint mi. Nekem nagyon szimpatikus volt az a lelkes és nagyszámú gyereksereg, aki a Wybrzezak köré szerveződött. Tetszett, hogy saját kezdeményezéseik voltak, maguk teremtettek maguknak színházat, és olyan közönséget tudtak vonzani, amiről minden „színházcsináló” csak álmodni mer. Ha mindez párosulna a felkészült szakmaisággal, ha mindez nem laissez-faire, hanem művészi és szakmai szempontokat figyelembe vevő demokratikus légkörben valósulna meg, a Wybrzezak méltán lehetne Európa egyik vezető színházi nevelési szervezete.

Kitekintés – az ukrán modell

Velem egy időben, ugyanennek a Soros programnak a keretében tett látogatást a Wybrzezagnál Ukrajna egyik „legnagyobb” drámacsoportjának vezetője. Tőle tudtuk meg, milyen a drámapedagógia helyzete ma Ukrajnában. A társulat 55 perces foglalkozásokat készít, ennyi ideig tart Ukrajnában egy tanítási óra.¹³ Ők látogatnak el az iskolákba. Az osztály először egy 5-10 perces színházi jelenetet lát, amit egy 40-50 perces dramatikus feldolgozó munka követ 2-3 kiscsoportban. Ezt a modellt egy holland csoporttól adoptálták, akik azon túl, hogy betanították őket, működésük első évében támogatták is a csoportot. Jelenleg hét különböző programjuk van, mindegyik prevenációs témakörben: AIDS, drog, alkohol, cigaretta, családon belüli erőszak.¹⁴ Minden foglalkozást a holland minta szerint hoznak létre, pl. soha nem szabad a színpadon valóban inni vagy dohányozni, illetve a színházi jelenetnek mindig happy enddel kell végződnie.

A csoportot pszichológus hallgatók alapították, az egyik tanár hallott erről a módszerről, és hívta meg a holland társulatot. Azóta már mindannyian elvégezték az egyetemet, de sokan tovább folytatják ezt a munkát. A csoport indulása után a hollandoknak köszönhetően turnéra indultak Ukrajnában, ennek hatására sok iskola létrehozta a saját ugyanilyen csoportját. Ma már csak hetente 1-2 meghívásuk van, nagyrészt társadalmi munkában dolgoznak.

Érdemes még megemlíteni kétféle ukrán színházi kísérletet. Az említett csoport arra vállalkozott, hogy a prevenációs színházat oda vigye el, ahol azok az emberek vannak, akiknek ez valóban szól, és akik egyébként nem mennének el maguktól ilyen előadásra: a „legkökeményebb” ukrán night clubokban¹⁵ mutattak be mozgásszínházat egy párról, amelynek az egyik tagja HIV-pozitív lett. Egy másik ilyen kísérletet kőszínházakban folytatják az erre specializálódott társulatok: az ún. interaktív színházban AIDS-es és leállt drogos emberek játszanak saját életükről, a nézők előre elkészített jelenetek közül választhatják ki, melyikre kíváncsiak (pl. „család”, „az első injekció”, „elvonókúra” stb.). Ezeknek a daraboknak állítólag hihetetlenül sokkoló erejük van...

¹³ Nem csak ez a szám furcsa: az osztályozás 12 fokú skálán történik, az általános iskola 9 évig, a középiskola 2 évig tart.

¹⁴ Én utoljára 2000-ben jártam Ukrajnában, ha azóta a helyzet nem változott, ezek a témaválasztások ott erősen indokoltak.

¹⁵ Aki már járt ilyen helyen, tudja, hogy miért tiszteletre méltó a csoport bátorsága.